

Prof. Grażyna Korpala
ul. Sądowa 1/103
31-542 Kraków
emeritus

Recenzja

pracy doktorskiej mgr Mariana Mikuły pt. *Wybrane technologie i techniki metaloplastyczne w restauracji dzieł sztuki*, sporządzona w związku z przewodem doktorskim w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie konserwacja i restauracja dzieł sztuki na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Promotor pracy prof. dr hab. Ireneusz Pluska, promotor pomocniczy dr Alina Tomaszewska-Szewczyk

Odczytanie i zrekonstruowanie historycznych technik i technologii jest warunkiem fundamentalnym dla wszelkich prac konserwatorskich prowadzonych przy określonych obiektach zabytkowych. Wciąż jednak spotykamy się z zabytkami, które kryją przed nami tajemnice warsztatu stawiając przed konserwatorami nowe problemy do rozwiązania. W wielu przypadkach dotyczy to przedmiotów minionych epok z kręgu rzemiosła artystycznego, których kunszt podziwiamy, zadając sobie pytanie skąd twórcy czerpali wiedzę, materiały, a zwłaszcza umiejętności by stworzyć tego typu arcydzieła. Zapewne takie pytania postawił przed sobą mgr Marian Mikuła by zmierzyć się z odczytaniem technologii i techniki, a następnie wykonaniem kopii szabli tureckiej z przełomu XVI/XVII - wotum hetmana Stanisława Żółkiewskiego złożonego w klasztorze OO. Paulinów na Jasnej Górze. Jako doświadczony autor kopii, nie tylko broni białej, ale także rekonstrukcji zbroi rycerskiej, ryngrafów, naczyń historycznych, oporządzenia jeździeckiego i biżuterii podjął się tego trudnego zadania. Rozpoznawalny w świecie muzealników, bronioznawców, filmowców i kolekcjonerów, prowadził z sukcesem działalność na polu rekonstruowania i konserwacji rzemiosła artystycznego oraz zgłębiania tajników historycznych technik i technologii metaloplastycznych. Jego doświadczenia to kilkadziesiąt lat poszukiwań i praktyki. Zainteresowania bronią oraz zagadnieniami konserwacji metalu rozwijał równolegle studiując na kierunkach takich, jak rzemiosło artystyczne, gemmologia i jubilerstwo. Wiedzę praktyczną w zakresie technik i technologii metaloplastycznych, takich jak kucie odlewanie, szlifowanie grawerowanie barwienie itd. opanował i doskonalił realizując własne projekty artystyczne wykonywane dla instytucji świeckich i sakralnych, rodzimych i zagranicznych. Podjęte zadanie będące przedmiotem pracy doktorskiej jest poniekąd ukoronowaniem dotychczasowych dokonań. Pochwa i rękojeść szabli to wyjątkowe dzieło rzemiosła artystycznego. Stan zachowania tego znamienego zabytku budzi poważne obawy i wymaga prac konserwatorskich. W tym aspekcie podjęte analizy mają istotne znaczenie. Przy, jak wspomina sam autor, ograniczonym dostępie do badanego przedmiotu udało się przeprowadzić podstawowe badania identyfikujące materiały, z których wykonano rękojeść i pochwę oraz ustalić technikę wykonania, a następnie zinterpretować przyczyny zniszczeń. W konsekwencji opracował program prac konserwatorsko restauratorskich dla omawianego dzieła. Równocześnie zebrał odpowiedni materiał w celu odtworzenia zbytkowej szabli. Przedstawione analogie z epoki pozwoliły Panu Mikule poszerzyć konieczną wiedzę

dotyczącą rekonstrukcji brakującej głowni tureckiej szabli. Wybór jasnogórskiego votum jako przykład rozpoznania techniki i technologii historycznych, tego typu przedmiotów rzemiosła artystycznego jest trafny ze względu na zróżnicowaną technologicznie problematykę. Niestety nie zostało to wskazane w tytule pracy. Zagadnienia warsztatowe wybranego rękodziela to nie tylko elementy kameryzacji czy inkrustacji nadające przedmiotom artystyczny wymiar, ale także technologie i techniki metaloplastyczne takie jak repuserstwo, grawerstwo oraz kucie swobodne i damast skuwany zastosowany w przypadku rekonstrukcji głowni.

Wspomniane techniki należą niestety do zanikających we współczesnym świecie rzemiosła artystycznego i same w sobie należą do „zabytkowych”. Ich odtworzenie ma szczególną wartość w kontekście zabiegów konserwatorskich i restauratorskich historycznej białej broni. Sam proces uzyskania wzorzystej stali czyli damastu skuwanego należy obecnie do rzadkości. Dzięki przeprowadzonym badaniom analitycznym, makroskopowym, mikroskopowym i spektroskopowym Doktorant zidentyfikował pierwotne materiały. Badania mikroskopowe zastosowane do identyfikacji techniki zdobniczej pozwoliły skorygować błędne przypisanie plastycznej obróbki blachy technice grawerskiej. Wspomniane zdobienia związane są z techniką repuserską, co miało wpływ na stan zachowania obiektu czyli, występujące naprężenia i w efekcie pofałdowanie lewej strony pochwy. Tutaj chciałabym zaznaczyć, że rozdział poświęcony technice repuserskiej jest godny podkreślenia, jakkolwiek brak szerszego komentarza i podsumowania przekazanych treści w kontekście badanej broni. Z kolei analizy dotyczące kamieni zdobiących rękojeść i pochwę szabli pozwoliły na korektę błędnie identyfikowanych kamieni z chalcedonu mlecznego jako agaty. Wypełnienia wysokich kaszt oprawy dla kaboszonów zidentyfikowano jako węglan wapna zespolony żywicą. Szkoda jednak, że w odtwarzaniu kameryzacji dzieła obok naturalnych, dużej wielkości turkusów, w przypadku małych form użyto turkusy mielone. W skali tak wysokich wydatków na materiały szlachetne zastosowanie drobnych dostępnych na rynku turkusów naturalnych byłoby jak najbardziej wskazane. Nie umniejsza to wartości wykonanej kopii jednak pozostawia pewien niedosyt.

Praca doktorska składa się z dwóch części, wykonanej kopii rękojeści i pochwy wraz z rekonstrukcją głowni oraz pracy pisemnej stanowiącej integralną całość prezentowanego problemu.

Praca pisemna liczy 135 stron wydruku komputerowego uzupełnionego 117 fotografiami, rysunkami i wykresami. Zakończona dwujęzycznym *resume*. Poziom pracy pisemnej budzi zastrzeżenia nie tylko redakcyjne. Jest zdecydowanie najsłabszą częścią podjętego tematu. Dostarcza jednak wiele trafnych uwag i nowatorskich spostrzeżeń, a także przytacza dane dotyczące techniki i technologii wykonania szabli tureckiej. Nie bez znaczenia jest rozdział dotyczący problemów restauratorskich oraz rozdział poświęcony technologii metaloplastycznej zastosowanej w pracach przy odtwarzaniu szabli. Niestety jak zaznaczyłam praca pisemna odbiega od wykonanego dzieła. Uwagi dotyczą, cytowania, bibliografii oraz oczywistej narracji. Tekst opatrzone własnymi uwagami oraz rysunkami uczytelnia prezentowany materiał jednakże wykazuje braki warsztatowe. Wartością prezentowanej pracy jest odtworzenie historycznej techniki i technologii i w tym duchu wykonana na dobrym poziomie kopii zbytkowej szabli. Odczytanie warsztatu wybranego rękodziela oraz przytoczone informacje na temat techniki i technologii zdobienia szabli tureckiej są niewątpliwym przyczynkiem dla dotychczasowej wiedzy w zakresie konserwacji historycznej białej broni. Stanowi jednocześnie podstawy podjęcia w przyszłości konserwacji rękojeści i pochwy szabli przypisywanej hetmanowi Żółkiewskiemu.

W tym aspekcie pracę Mariana Mikuły oceniam pozytywnie.

Konkluzja

Podsumowując stwierdzam, że praca jest owocem długoletnich poszukiwań i praktyki w zakresie bronioznawstwa oraz prac nad technikami i technologią artystycznych przedmiotów historycznych. Jest owocem zdobytej przez Autora wiedzy i kilkudziesięcioletniej praktyki dotyczącej metalu i gemmologii, a także własnych konserwatorskich i rzemieślniczych doświadczeń oraz przemyśleń.

Wykonane badania w celu odtworzenia techniki i technologii wybranego dzieła oraz w oparciu o wykonane analizy stworzenie jego technologicznej kopii, spełniają ustawowe wymagania, zatem wnoszę o dopuszczenie mgr Mariana Mikuły do publicznej obrony doktorskiej .

Kraków 29 . 11 . 2019 rok

prof. Grażyna Korpál

